

Borgarfjarðarsýsla

Hávarðsstæðir og Hrauntún 1

Leirár- og Melahreppur

H á v a r ð s s t a ð i r o gH r a u n t ú n

Tvær jarðir austarlega í Leirársveit. Í sumum ritum er Hrauntún nefnt Hreintún. [Í handriti er nafn-myndin Hávarsstaðir höfð innan sviga á eftir Hávarðsstæðir.]

Skrásetjari: Jón Magnússon, Hávarðsstöðum, fæddur 13. apríl 1906, fluttist að Hávarðsstöðum vorið 1944.

Upplýsingar, sem stuðzt er við, er örnefnaskrá frá 1942, þar sem heimildarmenn eru Bjarni Eggertsson, Akranesi, og Ólafur Danielsson, Hurðarbaki. Til viðbótar leitað heimilda hjá Þorbergi Guðjónssyni, sem nú býr á Akranesi.

Bjarni Eggertsson var fæddur á Hávarðsstöðum 11. september 1901 og ólst þar upp. Hann var sonur Eggerts Ólafssonar og Halldóru Jónsdóttur, en þau hjón fluttu úr Reykholtsdal árið 1892 og bjuggu á Hávarðsstöðum í 40 ár.

Ólafur Danielsson var fæddur í Melkoti í Leirársveit 3. apríl 1895 og ólst þar upp. Hann var sonur Daniels Ólafssonar og Steinunnar Ólafsdóttur. Þau voru ættuð ofan úr Borgarfirði. Daniel bjó í Melkoti frá 1890 til dánardægurs 1916, en hún svo með börnum sínum til 1921.

Þorbergur Guðjónsson er fæddur 1911 og var á fyrsta ári, þegar faðir hans og móðir fluttu að Hrauntúni árið 1912. Guðjón Jónsson, faðir Þorbergs, var fæddur og alinn

upp í Melasveit, en móðir hans, Ólöf Þorbergsdóttir, var ættuð austan úr Árnæssýslu. Guðjón bjó í Hrauntúni í 9 ár, en í Melkoti í 26 ár. Þorbergur hefur dvalið á þessum slóðum nálægt 60 ár.

Á norðvesturbakka Neðra-Skarðsár (1) er Hávars-haugur (2) (um 40 metra frá ánni), kenndur við Hávar Kleppsson (sjá Fóstbræðrasögu). Frá Hávarshaug ræður áin merkjum, fyrst milli Hávarðsstaða og Melkots, en þegar kemur að Lögmennsengi, þá milli Hávarðsstaða og Lögmennsengis. Móts við neðri enda Lögmennsengis var hóll, sem het Grænihóll (2a), en er nú horfinn.

Meðfram ánni voru Bakkar (3), nú orðnir að túni. Bæjarhóll (4) suður af gamla bænum. Lambhúshóll (5) upp á túni, norður af bæjarhúsum. Brekkan sunnan í Múla (6), sem afbæjar er nefndur Hávarðsstaðamúli (6a), heitir Kinn (7). Múlinn er upp af gamla túninu. Vestan í Múlanum var stekkur frá Hávarðsstöðum, nefndur Stekkur (8), og holtið, sem að nokkru leyti er aðskilið frá Múlanum með graslaut, heitir Stekkjarholt (9). Efst á Múlanum er holt, sem heitir Stórholt (10), og þar upp af melhryggur, kallaður Stórimelur (11). Tvö sund eru upp á Múlanum, og heita þau Stórasund (12) og Litlasund (13).

Beint vestur af Múlanum, en samhliða honum, að-skilið af breiðu mýrarsundi, er Litlaholt (14) og Langholt (15) norður af því. Merkin milli Hrauntúns og Hávarðsstaða voru eftir holtum þessum. Sundið milli Múlans annars vegar

og Litlaholts og Langholts hins vegar heitir Langholtssund (16). Eftir þessu mýrarsundi rennur Krakalækur (17). Hann heitir svo, meðan hann rennur í Hávarðsstaða- og Hrauntúnslandi, en heitir Torfholtslækur, þegar hann kemur í Leirárland. Lækurinn gat verið hættulegur lömbum á vorin. Mýrin fyrir vestan Litlaholt og Langholt heitir Mómýri (18). Hún nær upp að Pvermel (19). Efst í Mómýri er uppsprettta, sem heitir Hrauntúnsdý (20), nú vatnsból fyrir þrjá bæi. Fyrir vestan Langholt eru tóftarhleðslur. Þar hefur sennilega verið stekkur eða fjárrétt frá Hrauntúni.

Öll holt á þessu svæði liggja frá suðri til norðurs (norðausturs), en Pvermelur liggur frá vestri til austurs eða þvert á holtin.

Norðaustan við bæinn, sem var í Hrauntúni, er Alfkonuhóll (21). Ofan og vestan við hann heitir Grund (22). Suður af gamla Hrauntúnstúni hét Kelda (23), nú búið að þurrka hana með skurðum. Suðaustur af Keldu og suðvestur frá Hávarðsstöðum hét Hávarðsstaðaflaga (24). Hún er öll orðin að túni. Vestur af Grund og gamla túninu í Hrauntúni eru Börð (25), nú nefnd Hrauntúnsbörð (25a). Þau ná frá merkjum Hrauntúns og Leirár í höllunum og alla leið upp að Pvermel. Í Börðunum vestur af túninu er lágt klapparholt, nefnt Klöpp (26). Suðaustur af Klöpp er litil uppsprettta, sem heitir Klappardý (27). Út við merki Hrauntúns og Leirár í Börðum er Merkjahóll (28). Vestnorðvestur af Börðum er Flói (29), nær vestur á merki.

Í vestur af Pvermel á merkjum er Grænhóll (30). Í hánorður upp af honum er Sjónarhóll (31). Austur af

Grænhól er Grænhólshryggur (32). Austur af Grænhólshrygg vestan Hrauntúnslækjar (33) heitir Rjúpnaholt (34). Í Rjúpnaholtum voru smalabyrgi, sem voru hlaðin upp vegna hjásetu, þegar fært var frá, síðast 1918.

Þau örnenfni, sem ég tel hér á eftir, eru flest í sameiginlegu landi Hávarðsstæða og Leirár.

Norður af Sjónarhól í fjallinu heitir Brik (35). Upp við fjallið fyrir austan Hrauntúnslæk er Hrisklettur (36), klettarani við fjallsræturnar, slitinn frá fjallinu af grasgeira, sem liggur hér á ská upp fjallið og heitir Breiðageiri (37). Í norðvestur af Breiðageira vestan Hrauntúnslækjar eru Tófulágar (38). (Þorbergur telur, að þær séu fyrir vestan Brik.) Upp við fjallið austan Breiðageira er Fagrabrekka (39). Mest af henni er í Neðra-Skarðslandi. Hún er falleg og grasgefin, sérstaklega sá hluti, sem er í Neðra-Skarðslandi. Í gegnum hana rennur Snóksgilslækur (40), sem kemur úr Snóksgili (41) (af sumum nefnt Strákagil (41a), í landamerkjabréfi frá 1886 nefnt Snókagil (41b)). Fyrir ofan Fögrubrekku eru Snóksskriður (42), mikið af þeim í Neðra-Skarðslandi. Í suðaustur af Hrisklett og suður af Breiðageira eru miklar uppsprettur, sem heita Hrisklettsdý (43). Búið er að ræsa fram úr þeim. Beint austur af þessum uppsprettum, nálægt merkjum Hávarðsstæða og Neðra-Skarðs, er uppsprettta, sem heitir Skarðskotsdý (44). Búið er að ræsa fram úr því, samt hættulegt skepnum.

Frá Langholti upp að fjalli liggur flói, sem ekki er sérstakt nafn á, en stundum hafði þó verið sagt: "á

sundunum fyrir neðan fjallioð (45).

Skráð í des. 1979,

Jón Magnússon Hávarðsstöðum.

Stafrófsskrá örnefna:

á sundunum fyrir neðan fjallið	45	Neðra-Skarðsá 1
Álfkonuhóll 21		Rjúpnaholt (et.) 34
Bakkar 3		Sjónarhóll 31
Breiðigeiri 37		Skarðskotsdý (et.) 44
Brikk 35		Snókagil 41b, sbr.
Bæjarhóll 4		Snóksgil 41, sbr. 41a
Börð 25, sbr. 25a		Snóksgilslækur 40
Fagrabrekka 39		Snóksskriður 42
Flói 29		Stekkjarholt (et.) 9
Grund 22		Stekkur 8
Grænhóll 30		Stórasund 12
Grænhólshryggur 32		Stórholt (et.) 10
Grænihóll 2a		Stórimelur 11
Hávarshaugur 2		Strákagil 41a, sbr. 41 og 41b
Hávarðsstaðaflaga 24		á sundunum fyrir neðan fjallið 45
Hávarðsstaðamúli 6a, sbr. 6		Tófulágar 38
Hrauntúnsbörð 25a, sbr. 25		Pvermelur 19
Hrauntúnsdý (et.) 20		
Hrauntúnslækur 33		
Hrísklettsdý (ft.) 43		
Hrísklettur 36		
Kelda 23		
Kinn 7		
Klappardý (et.) 27		
Klöpp 26		
Krakalækur 17		
Lambhúshóll 5		
Langholt 15		
Langholtssundā (et.) 16		
Litlaholt 14		
Litlasund 13		
Merkjahóll 28		
Mómýri 18		
Múli 6, sbr. 6a		

Borgarfjarðarsýsla
Leirár- og Melahreppur
Hávarsstaðir og Hrauntún

Gott væri að fá svör við eftirfarandi spurningum, ef hægt væri:

- 1) Er þekkt skýring á nafninu Krakalækur?
- 2) Vex hrís umhverfis Hriskletta?
- 3) Er Fagrabrekka sérstaklega falleg og grasgefin?
- 4) Er vitað um tilefni nafnsins Strákagil?
- 5) Er vitað um gren í Tófulágum?
- 6) Hvers vegna ætli Pvermelur heiti svo?

- 7) Koma fram í skránni öll örnefni, sem þekkt eru í landareigninni?

- 8) Eru lýsingar örnefnanna nægilega ýtarlegar?

Ath.: E.t.v. væri heppilegast að semja nýja lýsingu.